

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

27. APRILL 1933. A.

Nr. 4

ÜHETEISTKÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: F. Wellner

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas	„ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tallinna osak. nr. 609, E. Rahvapangas ur. 991 ja Põlumeeste Keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak.	„ —.50		
1924—1931. a. à	„ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Kas hävitada sillad? — Kodanik	Lhk. 51
Maakonna seaduse eelnõust — L. Kahkra.	„ 53
Maavalitsuste tulud 1932/33. a. eelarvete järele	„ 56
Kas majaraamatute sisseseadmine on valdades vajaline? — Vallasekretär	„ 60
Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest	„ 61
Küsimusi ja vastuseid	„ 64
Kuulutusi	„ 50

Kuulutatakse maksvusetaks:

- 1) Pavel Grigori p. I v a n o v' i hobusepass, väljaantud Petseri vallavalitsusest 7. veebr. 1921. a. nr. 120/4 all Peeter Golubev'i nimele.

Perekonnaseisu

KANTSELEI MARGID

25- ja 50-senditised

o n s a a d a

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi.

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rüütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Vallasekretäride

KUTSEEKSAMID

korraldab Harju maavalitsus 29.—31. maini s. a. Politseikooli ruumes, Lai tn. 48. Eksamite algus 29. mail kell 10. Eksamile lubatakse isikuid, kes vastavad R. T. nr. 22 — 1926. a. avaldatud Kohtu- ja siseministrilt kinnitatud eksamikava § 3 nõuetele. Kirjalikud tempelmaksuga varustatud sooviavaldused (1 kr., lisad 20 snt.) lühikese elulookirjelduse ja eksamikavas nõuetavate dokumentidega saata Harju maavalitsuse administratiivosakonnale 20. maiks s. a. Üksikasjalik eksamikava on avaldatud „Maaomavalitsuses“ nr. 6 — 1926.

Harju maavalitsus.

Kas hävitada sillad?

„Hävitagem sillad, lõhkugem kõik taanemisteed, et kuristik kõikvõimsate bürookraatlikkude riigiasutiste ja rahva vahel üha suureneks“, sellist hüüdu väljendab Kohtu- ja siseministeeriumi poolt hiljuti koostatud ja Vabariigi Valitsusele esitatud Maakonnaseaduse eelnõu.

Üheski ehituses, või masina konstrukt-sioonis kogu ehitise raskus ja masina funktsioon pole koondatud ühte raskuspunkti, vaid see on jaotatud ehitise kogu pindalale ja masina konstrukt-sioonis vastavalt selle tööulatusele või töötstarbele. Meil aga tahetakse kogu riigi valitsemise raskus koondada ühte punkti — Toompeale.

Mida see seaduse eelnõu õieti siis sisaldab? Üks ajaleht nimetas selles eelnõus ettenähtud maakonnavalitsuse korraldust „värdjaks“. Tõele au andes see ei väeri paremat ja mõistlikumat võrdlust. See on kui mitmepeaga värikas.

Lähemalt tutvunedes kavaga näeme, et maakonna valitsemis- ja asutisteks on maakonnavalitsus ja maakonnanõukogu. Maakonnavalitsus koosneb maakonnavanemast, maakonnaarstist, maakonnainsenerist, maksuinspektorist ja koolinõunikkudest. Maakonnavanema määrab ametisse Vabariigi Valitsus kohtu- ja siseministri ettepanekul. Maakonnanõukogu koosneb maakonda kuuluvate valla- ja alevivanematest ja maavanemast, kes juhatab nõukogu koosolekuid.

Maakonnavanema ülesandeks on maakonnavalitsuse koosseisu kuuluvate asutiste ja ametnikkude tegevuse juhtimine ja ühtlustamine ning nende tegevuse järelvalve.

Maakonnanõukogu ülesanded on väljendatud seitsmes punktis, mis võetud praegu maksva Semstvoseaduse normidest, kuid lühendatult, ebaselgelt ja iga-suguse põhimõtteta. Peamiselt need ülesanded seisavad kavas loendatud asjade arutamises ja seisukoha võtmises. Otsustamisvõim on antud ainult maksunormide ja kogukondlikkude koor-matiste jaotuskavade vastuvõtmiseks ja kinnitamiseks ning laatade lubamiseks, nende ärajätmiseks, asukoha muutmiseks ja tähtpäevade ja sisemise korralduse määramiseks. Ka see osa on kopeeritud Semstvoseadusest. Kuid turgude avamise ja lubamise kord on jäetud üldse välja.

Seda küsimust ei lahendaks siis ükski seadus.

Muu osa seadusekavast käsitab nõukogu pidamise korda üldjoontes. Kuid ka seegi on kopeeritud praegu maksvatel normidest, muidugi moonutatud kujul. Märkimist väärivad veel ametnikkude korraldus, et viimased kuuluvad oma erialade järgi vastava ministeeriumi koosseisu ja et maakonnavalitsuste eelarved iseseisvatena kaotatakse ning nende varandused lähevad üle riigile. Koik maakonnavalitsuste eelarved kantakse läbi riigieelarvest ja tulud seega saadakse riigikassast.

Järevalve teostamiseks nõukogu protokollid saadetakse kohtu- ja siseminist-rile, kes võib panna seisma otsuste täit-mise. Ministri otsuse peale võib kaevata administratiiv-kohtu korras iga nõukogu liige, kes võttis osa otsuse tegemisest.

See oleks kokkuvõetult kõik seaduse enese kohta. Siinjuures aga peab kohe märkima, et see on vaid raamseadus. Selget ja konkreetset seadust, milles oleks tähendatud sirgejooneliselt maakonnavanema, maakonnavalitsuse liigete ja ametnikkude võimupiirid ja ülesanded — pole suudetud koostada. Siis hiljem muidugi hakatakse ülesanded määrama seadustega ja määrustega, juhatus- ja ringkirjadega, mis kogu korralduse teeb kirjuks ja lapi-liseks.

Lisaks seadusekavale on koostatud seletuskiri, mis valgustab eelnõu õiges valguses.

Nagu selgub seletuskirjast, maavalit-suste kaotamine on tingitud suurel määral kokkuvõetud vajadusest. Kuid ma arvan, et eelpooltoodud eelnõu kirjeldusest lugejad taipavad ilma seletuseta selle väite põhjendamatus. Kui uus maakonnavalitsus saab kuue liikmeline ja kui eriala-ametnikkude (maakonnaarsti, maakonna-inseneri jne.) palkasid tõstetakse, nagu seda leiame seletuskirjast, siis kus on kokkuhoid, kui Maaomavalitsuste liidu poolt esitatud kava järele maavalitsuse liigete arv määratakse kolme peale ja kui nende palgad on väiksemad eriametnikkude pal-kadest? Maavanem jääb niikuinii, ja tema palk valitud ametnikuna oleks tunduvalt väiksem kui määratava maavanema riigiametniku palk. Vähemalt praegu maavalitsuste esimeeste keskmine palk on

Kr. 200.— kuus, tulevikus määratud maavanemal oleks see vähemalt üle 300 kr., mis vastaks ülesannete ja staaži poolest riigiametnikkude palkadele. Maaarstide keskmine palk praegu on Kr. 100.— kuni 150.— kuus, maakonnavalitsuses oleks see aga vähemalt Kr. 250.—. Samavõrdselt tõuseksid ülejäänud maakonnavalitsuse liigete palgad. Kogusummas see kõrgendus teeks iga maakonna kohta Kr. 400.— kuus, millega saaks pidada ametis kaks maavalitsuse liiget peale maavanema. Seejuures asjade otsustamine oleks lihtsam ja asjaajamine kiirem. Kuue—seitsmeliikmeline maakonnavalitsus on paendumatu ja kohmakas, nagu bürokraatlikule riigiasutisele kohane.

Maavolikogud seni koosnesid 15—25 liikmest. Volikogu koosolekuid peeti 3—4 korda aastas ja volikogu liigetele makseti päeva- ja sõiduraha, mis üle riigi tegi 0,44% maavalitsuste eelarvetest. Uue korralduse järgi volikogu (maakonnanõukogu) liigete arv tõuseb mõnel pool kahe, mõnel pool kolmekordseks. Näiteks Tartumaal tõuseb ta kolmekordseks — 70 peale, Viru- ja Harjumaal tõuseb 2,5-kordseks jne. Ja need maakonnanõukogu liikmed saavad ju ka sõidu- ja päevaraha, mis kahtlemata suurendab kulu 0,44%-di pealt 1% peale vähemalt, kuigi need kulud on veeretatud valla- ja alevivalitsuste peale. Edasi vaieldakse, et maavalitsuste majade ülevõtmisel on võimalus paigutada kõik riigiasutised kokku ühte majja, mis vähendavat asutiste ülalpidamise kulusid. See aga on ekslik. Maavalitsuste majad pole nii suured, et sinna mahuksid maksuinspektorid ja teised kohapealsed riigiasutised oma suurte koosseisudega.

Seletuskirjas väidetakse, et reform annab kokkuvõidu. Kuid see on vaid arvamine, et saavutakse kokkuvõidu. Ei mingisuguseid kindlaid kalkulatsioone ega arvutlusi pole ette pandud. Juletakse öelda, et kokkuvõidu saadakse „töö parema organiseerimise, asjaajamise kontsentreerimise ja ühtlustamise arvel“. Aga meie kodanikel on teada, kui hästi on organiseeritud töö riigiasutistes, kus üks ametnik ei tea, mis teeb teine ja kus lastakse inimesi käia pisikese asja õiendamiseks kümnekond korda. Riigi eelarvekomisjonis nuriseti, et riigiametnikkude palgad üksi teevad välja 52% riigi eelarvest. Kui lugematu arvu asutiste majandamise kulud juure panna, siis see protsent kahtlemata tõuseb 75 peale. Olevate kindlate andmete järele aga maava-

litsuste administratsiooni ja majanduslikud kulud ühes maavolikoguga kõiguvad 7—8% vahel. Linnavalitsustel see kulu on 20% ümber, vallavalitsustel 20—35%. Sellest nähtub, et maavalitsused on kõige odavamad riigi valitsemise administratiiv-asutised. Siiski juletakse tulla väidetega, et maavalitsused olevat kallid. Just maavalitsuste töö on organiseeritud hästi ja odavalt. Seletatakse mingisugusest ühtlustamisest. Aga millisest? Kas eelnõu ja seletuskirja koostajatel on arusaamist üldse selle sõna mõistest! Vist mitte. Mis ühtlustamist saab olla vallavalitsuste järevalve ametnikel maksuinspektori või tema ametniku või tervishoiu personaali koolinõuniku või teehöövli juhi tööga. Kui see „ühtlustamine“ on võimalik, siis tuleks kõik ministriumid ühtlustamise mõttes kokku liita, oleks odavam ja otstarbekohasem.

Nii siis kokkuhoiust ei saa olla juttugi. Seletuskirjas väidetakse aga, et maavalitsuste kaotamise ja maakonnavalitsuste asutamise korral ei oleks tarvis kinni pidada praeguste maavalitsuste koosseisu piiridest. Järelikult selge tahe koosseisude suurendamiseks maksumaksja kodaniku arvel.

Maakonnavalitsuste ülesannetest on jäetud välja hoolekanne, mis tulevat viia teiste asutiste peale. Aga missugustele asutistele, kuidas ja mis saab maavalitsustele asutatud hoolekandeaasutistega, sellest ei räägita midagi. Selles osas jällegi väljendub asjatundmatus. Maavalitsused on kulutanud suured summad laste ja vanadekodude asutamiseks, hoonete ümberehitusteks, varustamiseks tarviliku inventaariga jne. Kuid nüüd tuleb uus peremees (arvatavasti Harid. ja sotsiaalmin., sest teostatakse ju tsentralisatsiooni) ja hakkab kõike oma moodi ümber tegema ja kulutama uusi summe. Tegelik elu on näidanud, et riik teostab hoolekannet liig kallilt. Hoolekanne on ja tuleb jätta omavalitsuste asjaks, kuna maavalitsused seda on teinud odavamalt kui riik ja isegi linnad. Selge on ka see, et vallad lastekodusid ei suuda ülal pidada ega teostada laste lahtist hoolekannet. Seniste kogemuste järele otsustades ka hoolekandeline järevalve ja kaebuste otsustamine peab kuuluma kohapealsele linna- või maakonnavalitsusele.

Samuti on jäetud ära põllumajanduse korraldus, mida põhjendatakse sellega, et neid ülesandeid võivat

täita Põllutöökoda. Aga unustatakse, et Põllutöökoda on kutseline omavalitsus, mispärast temale ei või panna riiklike avalik-õiguslike ülesannete täitmist, eriti niisuguste küsimuste lahendamist, mis käsivad kodanikele eriseadustega lubatud õiguste taotlemisi riigi vastu. Selliseid asju peab lahendama ainult riigivõim avalikõiguslikul alusel, aga mitte mõni eraorganisatsioon. Teisiti see oleks omapärane, mis vastolus riigivõimu põhimõtetele ja oleks korraldus, mida teistes riikides ei tunta.

Pöördudes tagasi maakonnanõukogu juure leiame seletuskirjast, et see olevat tarvilik sideme või ühenduse pidamiseks rahvaga, kaastöötajaks ja kaasvastutajaks tähtsamate kohalike asjade lahendamisel ja avalikuks kontrolliks ametnike tegevuse järele, ning kohalike soovide ja tarvilike heakorra küsimuste ettekandmiseks riigivõimule. Maavalitsused ja maavolikogud olevat ignoreerinud vallaomavalitsusi, ega pole arvestanud nende soovidega. Uue korralduse järele olevat loota kõikide soovide täitmist ja kõik muutuvat heaks.

Kuid tuleb küsida, kumb peab rohkem arvestama rahva soovidega, kas rahva enda poolt valitud rahva usaldusmees, kes alaliselt on rahva kontrolli all ja keda võib jätta valimata järgmistel valimistel kui ta pole täitnud valijate soove, või rahvast rippumatu ja piiramatu võimuga riigiametnik. Ja millise võimuga valla- ja alevivanematest koosnev nõukogu võib sundida maavanemat või maakonnavalitsust arvestama ühe või teise valla sooviga? Sellele ei anna vastust esitatud seaduse eelnõu, sest nõukogule pole antud mingisugust võimu. Valla- ja alevivanemad, kui maavanemale alluvad ametnikud ei julgeks piuksatadagi neist väärnähetest, mis tulevad ette maakonnavalitsuse tegevuses. Milline koostöö ja kaasvastutus või kontroll saab olla sellises olukorras. Eelnõu § 19 järgi nõukogu päevakorra koostab

maavanem, ja asju mis ei olnud päevakorras, nõukogu võib võtta päevakorda ainult maavanema nõusolekul. Järelikult maavanema tahtmisest oleneb „soovide“ ettekandmine riigivõimule.

Selle seadusega tahetakse ära võtta maakonnanõukogult kasundmääruste andmise õigus. See on suurem õigus, mis maavolikogul seni oli maakonna heakorra ja muude eluvormide korraldamiseks kohalike olude kohaselt. Seletuskirjas öeldakse, et ei olevat tarvidust anda kohalike sundmäärusi, aitavat sellest, kui seda teeb riigivõim riiklikus ulatuses.

Peab tähendama, et see on vägivald maarahva vastu, on maarahva huvide ja õiguste piiramine. Maarahvalt võetakse enese heakorra määramise õigus. See jäetakse vaid linnale, millised kõigiti seatakse eesõigustatud seisukorda.

Meie olud, kahjuks, üle riigi pole ühesugused. See mis Tartu- või Võrumaa kodanikule on konti mööda, pole seda mitte Lääne-, Harju- või Virumaa mehele. Kui Võrumaal kauplemise aeg on sobiv sealsete kodanikele, ei tähenda see sobivust Harjumaa kodanikele. Sundmääruste andmise õigus peab jääma maakonna esinduskogule ühisel alusel linnaga.

Maavolikogud praegu tegevat poliitikat, seepärast on tarvis nad kaotada. Aga kus meil ei tehta poliitikat? Ja kas kõneall olev seaduski ei tundu poliitilisena. Kui poliitika kaotatakse maavalitsustes, siis seda tugevamaks ta läheb Toompeal. Et poliitika maavalitsustes on, see on loomulik ja arusaadav. Teisiti ta ei võigi olla.

Meie teada meie silmapaistvate isikute ridades siiski on tüsedaid riigimehi, kes teavad, et maavalitsuste kui omavalitsuste kaotamine praegusel momendil tähendaks omariikluse alustegede hävitamist. Ja niikaua kui meil on selliseid avara ja kaugelenägeva vaatega mehi — julgeme loota maavalitsuste kui omavalitsuste säilitamist, vajaliste ümberkorraldustega.

Kodanik.

Maakonnaseaduse eelnõust.

L. Kahkra.

Viimane maakonnaomavalitsuste ümberkorraldamiskava — Maakonnaseadus, mis kohtu- ja siseministri poolt esitatud Vabariigi Valitsusele, kajastab ka meil

laialdaselt levinud rahulolematust praeguste demokraatia vormide vastu. Kava koostamisel on väljutud kõige „uuematest“ teooriatest omavalitsuse alal, mille

järele kõik võim pidavat olema ainuüksi keskvalitsuse käes.

Maakonnaseaduse maksmahakkamisel senine maaomavalitsuse aparaat kujuneks täielikult ümber. Kaotatakse valitav maa-valitsus ja asendatakse keskvalitsuse poolt määratava maavanemaga — tsentraliseeritud ja riigivõimu peaaegu piiramata valitsemise instituudiga, mis tähendab omariikluse senise aluse lammutamist, sest omavalitsused, eriti maakonna omavalitsused olid meie riigi alussammas- teks ta loomisel ja kujunemisel, millele on rajatud kogu meie rahvalitsuslik riiklik korraldus ja tänu kellele võlgneb viimane oma olemise eest. Tsentralisatsiooni püüded avalduvad viimastel aastatel seadus- andluses maakonna tähtsamatel tegevus- aladel, nagu hariduse, tervishoiu ja teede aladel. Nüüd kestab see protsess hoog- sasti edasi, süvendatakse nii kaua, kuni lõplikult oleme kõik tsentraliseerinud, koondanud kõik Toompea losside müüride taha, endiste võimude residentsi.

Keskvalitsuse võim vormilikult tuge- neb, mis tegelikult tähendab keskvalitsuse ametnikkude võimu kasvamist ning sood- sa pinna loomist ja valmistamist kõik- võimsa bürokraatia õitsengule. Mis sest, et meie maakonna-valitsus on vastukaa- luks sadandeid kestnud keskvalitsuse bü- rokraatlikule korrale, välja arenenud ras- kematel riigiloomise ja suurte põhjapan- vate reformide teostamise tagajärgul, mis sest, et maakonnaomavalitsused on teot- send riigi algaastaist peale riigile ja rah- vale vajaliku asutustena, kus nende asu- tuste kohapealsed tegelased tõendasid elu- jõulisust ja otstarbekohasust tegeliku elu tarviduste ja nõuete täitmisel, kus võitis kodanikkonna poolehoidu asjaajamise lihtsus ja hõlpsus, kus ei lehvinud büro- kraatlik vaim. *Justitia regnorum funda- mentum!* Omavalitsuste abil on igal rah- val, eriti väikerahval kõige jõulisemalt võimalus kaitsta oma iseseisvust. Neil mail, kus omavalitsused lõdvad ja nõrgad, variseb demokraatlik riigikord kergemini kokku.

Sellepärast maaomavalitsuste kaotami- ne kavatsetud kujul tundub väga kardeta- va katsena, liiga lühinägelikkuse poliitilise sammuna, mille kõiki tagajärgi võimata ette näha. *Caveant consules!*

Eelnõus on leitud, et maavalitsuste ülesandeid ei ole võimalik panna keskasu- tiste peale, kuid sellele vaatamata ei ole- vat ka võimalik kaitsta praeguste maa-

omavalitsuste allesjätmist teiseastmeliste omavalitsustena.

Sellepärast Maakonnaseadusega maa- kondlikes administratiivsetes territoriaal- üksustes luuakse kohalikkude asjade la- hendamiseks teatud valitsemiskeskused, millise valitsemisasutise tööst osa võtaks ka kohalikkude elanikkude esindus — val- lavanemate näol, mis oleks lihtsam seni- sest. Maaomavalitsuse üksuseks jääb vald, mille piirid tuleb muuta nii, et val- lad muutuksid elujõulikumaiks. Maakonna administratsiooni alla arvatakse ka ale- vid, neile jäetakse erioigused sundmää- ruste andmisel ja muudel aladel. Maakon- naomavalitsused asendatakse riigi koha- likkude asutistega, kelle juures asuvad valdade esindajatest kujundatud nõuko- gud. Nii uuteks kohalikkudeks valitse- misasutisteks on maakonna-valitsus ja maakonnanõukogu. Maak.-valitsus koos- neb üksikute kohalikkude valitsemisalade juhatajatest ning üldisest juhist ja järe- lvalve teostajast — maakonnavanemast.

Seega maaomavalitsusse kuuluvad:

1) maakonnavanem, 2) maakonmaarst, 3) maakonnainsener, 4) maksuinspektor, 5) koolinõunikud (viimaseid on igas maa- konnas 2—3), — kokku maavalitsuse liik- mete arv tõuseb ligikaudu poole võrra se- nisest arvust.

Kui maksuinspektor on kombineeritud maavalitsuse liikmeks, miks on prefekt jäetud välja?

Politseiprefektil on oma politseinikke- de võrk üle maa, keda võiks delegerida kohalikeks vallaülemateks. Kui kaotada omavalitsus, siis juba juurteni. Kui mää- ratavad ametnikud pannakse maavalitsuse asemel valitsema, siis vallavalitsuste ase- mel valitsegu politseikonstaablid — valla ülematena.

Maakonnanõukogu koosneb maakonna piiridesse kuuluvate valdade vallavanema- test ja alevivanematest. Eestis on 375 val- da, seega uus nõukogu koosneb senise kõi- kide volikogude 188 voliniku üldarvust ka- hekordseks. Selletuskirjas märgitakse, et maavolikogude suuremaks puuduseks loe- takse poliitika tegemist, mis takistavat sirgjoonelist ja otstarbekohast omavalit- suspoliitikat ajada just volikogus olevate rühmade erihuvide ja erikokkulepete ta- gajärjel. Samuti kurdetakse maavoliko- gude kulukust, mis jääb maakonnaseaduse järgi valdade kanda. Eriti aga puududa orgaaniline side valdadega, milliste soovi- dega maavolikogu ja tema poolt kujunda-

tud maavalitsus (iseseisev vallast lahus olev asutus) — võivad arvestamata jätta.

Valla- ja alevivanemate esinduskokku — nõukogusse pääsemisega sattuvad sinna isikud, kes tunnevad kohalikke tarvidusi ja võimeid ning kellel on valitsemisküsimuste otsustamisel teatav vilumus. Teiselt poolt pidurdaks see viis ka parteipoliitilist toetsemist, mis teiste viiside juures paratamatu.

Kohtu- ja siseministeeriumi kava ise kinnitab, et säärase esinduskogu konstruktsiooni juures ei saa maakondade valitsemist lugeda enam omavalitsuslikuks Põhiseaduse mõttes. Kuid sisult hoiab see konstruktsioon alal kõik vourused, mis on omavalitsustel, selle sõna kitsamas mõttes.

Edasi seletuskirjas tähendatakse, et maakonnavalitsused ei vaja erilisi eelarveid (erilisi osasid riigi eelarves), vaid nende tulud ning kulud võivad minna läbi ministeeriumide eelarvetest, nende ametnikud seista vastavate ministeeriumide koosseisudes.

Kohtu- ja siseministeerium loodab, et reform annab kokkuhoidu. Kui palju, seda on raske arvutada, kuna suur osa sellest kokkuhoiust tuleks arvata töö parema organiseerimise, asjaajamise kontsentreerimise ja ühtlustamise, asutiste ruumilise koondamise jne. arvele.

Analüüsidest reformi, näeme, et vahetalitus keskvalitsuse ja vallaomavalitsuse vahel suureneb ühe uue vahetalitajaga — maakonnavanemaga, kelle kaudu saavad juhtnõore vastavatel keskvalitsuse asutistel erialalisi ülesandeid teostavad maavalitsuse ametnikud, mis praeguse korra juures küll ei sünni.

Kokkuhoiust ainult kõneldakse meie põllumeestele, kes oma hädas usuvad, et maaomavalitsused rõhuvad neid maksudega, ja kui need kaotame, siis muutub elu kergemaks, aga keegi pole näinud veel ühtegi põhjalikku ja läbikaalutud majanduslikku kalkulatsiooni. Juba ükski maakonnavanema palk tõuseb tuntavalt senisest maavalitsuse esimehe omast. Maakonnavanemale ei või ju vähem määrata palka, kui ministeeriumi direktorile. Ja direktori palk (à Kr. 320.— kuus) on kõrgem tasu, mida ükski maaomavalitsus ei ole maksnud ühelegi oma ametnikule.

Nüüd oleme nii kaugele jõudnud, et enam ei küsita, kas maaomavalitsuste ümberkorraldamisega saavutatakse ka otsustarbekohasust, kas vastab see rahva huvidele, annab reaalselt kokkuhoidu ja ker-

gendab kodanikkonna maksukoormat, mis loomulikult peaks olema reformi üheks tähtsamaks ja olulisemaks osaks.

Kohalikud elanikud ei saa avaldada määratavatele ametnikkudele, nende laiutamisele mingisugust mõju, kes ei vastuta enam valijate ees, nad ei pruugi sellepärast arvestada elanikkude soove.

Poliitika „tegemine“ ei saa raugeda. Maakonnakohtu liikmed — vallavanemad (ka alevivanemad) kuuluvad ju poliitilistesse erakondadesse. Ülekohtusena on asjaolu, et väiksemate erakondade esindajad ei pääse nõukogusse, kuna vallavanemad on harilikult suuremate erakondade tegelased. Lätis moodustab maavalitsuse vabariigi valitsuse poolt määratud esimees ja rahva poolt valitud valitsuse liikmed. See segasüsteem ei rahulda lätlasi endid, sest poliitika mängib suurt osa esimehe määramisel, mis sünnib harilikult ühel ajal valitsuse moodustamisega.

Kuidas võib rääkida sirgjoonelisest finantspoliitikast, kui uus maavalitsus muutub riiklikuks asutuseks, kus maavalitsuse eelarve kinnitab riigikogu eelarve korras, ja teise „valitsemise“ organi — maakonnakohtu ülesandeks seaduse eelnõus on fikseeritud „maakonna järgi võetavate maksude normide ja kogukondlike koormatiste jaotuskavade vastuvõtmine kui ka kinnitamine.“

Maakonnaseadus jätab kõrvaldamata suurema puuduse — omavalitsuse võimu piiritlemise ja funktsioonide täpse normeerimise seadusandluses. Meie aegne seadusandlus omavalitsuste alal on olnud järjekindlusest. Keskvalitsus oma saamatu seadusandlusega, eriti maksuseaduste väljatöötamises, koormas omavalitsusi uute suuremate kuludega, ilma et oleks küsitud kas omavalitsustel jätkub nende kulude katteks sissetulekuid. Omavalitsused olid sellepärast sunnitud nõudma riigilt toetusi, millele koheldi kui laiutamisele, mis suuresti alandas omavalitsuse autoriteeti. Maksvad seadused on kooskõlastamata, laiali pillatud, ning mõnes osas puuduvad normid täiesti.

Jääb arusaamatuks, miks ei alata sõjakäiku vene ajast päritud vanemate linna ja vallaomavalitsuste vastu? Linnadele ja alevitele antakse õigused. neile usaldatakse omavalitsus, neist mitmed on manduslikult pea pankroti äärel, kuid maale, riikliku elu pea jõuallikale, mitte — vaid isegi tahetakse võtta ära. — seega

(Järg vt. lhk. 60.)

Maavalitsuste tulud 19

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Korralised tulud.										
Peatükk I.										
MAKSUD.										
1. Kinnisvaramaks	65.000.—	13,49	66.000.—	18,82	51.000.—	10,76	58.815.—	20,22	68.000.—	11,20
2. Tulumaks	53.000.—	11,00	32.000.—	9,12	43.000.—	9,07	38.000.—	13,06	44.000.—	7,26
3. Lisapõhiarimaks	8.000.—	1,66	5.700.—	1,62	6.500.—	1,37	2.000.—	0,69	7.500.—	1,24
4. Trahterimaks	15.355.—	3,19	2.500.—	0,71	1.000.—	0,21	8.500.—	2,93	9.910.—	1,63
5. Maks laada- ja turuplats.	1.200.—	0,25	1.200.—	0,34	1.000.—	0,21	40.—	0,01	1.200.—	0,20
6. Maks liikumisabinõudelt veeteedel	—	—	—	—	1.500.—	0,32	—	—	—	—
7. Maks suvitajatelt	500.—	0,10	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Maks laskeriistade lubadelt	2.100.—	0,44	950.—	0,27	900.—	0,19	400.—	0,14	1.400.—	0,23
9. Maks jahilubadelt	4.500.—	0,93	1.000.—	0,29	1.800.—	0,38	550.—	0,19	2.000.—	0,33
10. Maks lõbustustelt	2.600.—	0,54	5.000.—	1,43	1.000.—	0,21	10.—	0,00	4.000.—	0,66
11. Kantseleimaks	—	—	30.—	0,01	25.—	0,00	50.—	0,01	90.—	0,01
12. Maksude viivituse % %	2.000.—	0,41	1.400.—	0,40	1.500.—	0,32	4.000.—	1,37	1.500.—	0,25
Peatükk I kokku	154.255.—	32,01	115.780.—	33,01	109.225.—	23,04	112.365.—	38,62	139.600.—	23,01
Peatükk II.										
VARANDUSED.										
1. Rendid ja üürid	7.114.—	1,48	3.552.—	1,01	1.053.—	0,22	3.350.—	1,16	1.525.—	0,25
2. Vallasvara müümine	—	—	—	—	—	—	100.—	0,03	—	—
Peatükk II kokku	7.114.—	1,48	3.552.—	1,01	1.053.—	0,22	3.450.—	1,19	1.525.—	0,25
Peatükk III.										
KAPITALID.										
1. Erikapit. ja fondide % %	—	—	—	—	360.—	0,08	—	—	220.—	0,04
2. Üldiste hoiummude % %	600.—	0,12	120.—	0,04	250.—	0,05	100.—	0,03	400.—	0,06
3. Aktsiate ja osamaksude dividendid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Saadaolevate võlg. % %	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peatükk III kokku	600.—	0,12	120.—	0,04	610.—	0,13	100.—	0,03	620.—	0,10
Peatükk IV.										
MAAVALITSUSE ASUTISED.										
1. Hariduse alal	7.557.—	1,57	9.430.—	2,69	16.830.—	3,55	—	—	12.937.—	2,13
2. Tervishoiu alal	—	—	16.667.—	4,75	33.764.—	7,12	20.700.—	7,11	2.415.—	0,40
3. Hoolekande alal	5.360.—	1,11	12.336.—	3,52	9.412.—	1,99	1.920.—	0,66	52.887.—	8,71
4. Põllunduse alal	850.—	0,18	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Loomatervishoiu alal	—	—	—	—	—	—	—	—	20.—	0,00
Peatükk IV kokku	13.767.—	2,86	38.433.—	10,96	60.006.—	12,66	22.620.—	7,77	68.259.—	11,24

2/33. a. eelarvete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
26.500.—	9,85	112.778.—	17,92	28.550.—	14,83	60.896.—	14,19	100.000.—	16,72	51.887.—	12,01	689.426.—	14,50
30.000.—	11,15	65.000.—	10,33	14.775.—	7,67	30.000.—	6,99	56.450.—	9,44	40.000.—	9,26	446.225.—	9,38
2.400.—	0,89	7.000.—	1,11	2.500.—	1,30	3.500.—	0,82	10.000.—	1,67	5.000.—	1,16	60.100.—	1,27
50.—	0,02	9.000.—	1,43	6.000.—	3,11	6.911.—	1,61	4.995.—	0,84	4.894.—	1,13	69.115.—	1,45
500.—	0,19	1.000.—	0,16	350.—	0,18	—	—	850.—	0,14	—	—	7.340.—	0,15
1.000.—	0,37	—	—	—	—	60.—	0,01	—	—	—	—	2.560.—	0,05
—	—	125.—	0,02	—	—	—	—	—	—	—	—	625.—	0,01
450.—	0,17	2.500.—	0,40	400.—	0,21	1.493.—	0,35	1.500.—	0,26	1.000.—	0,23	13.093.—	0,28
1.400.—	0,52	2.750.—	0,43	350.—	0,18	2.000.—	0,47	3.000.—	0,50	750.—	0,17	20.100.—	0,43
50.—	0,02	5.000.—	0,79	2.000.—	1,04	3.000.—	0,70	9.000.—	1,50	2.000.—	0,47	33.660.—	0,71
70.—	0,02	80.—	0,01	35.—	0,02	60.—	0,01	—	—	50.—	0,01	490.—	0,01
500.—	0,19	2.500.—	0,40	500.—	0,26	1.000.—	0,23	5.000.—	0,84	3.000.—	0,69	22.900.—	0,48
62.920.—	23,29	207.733.—	33,00	55.460.—	28,80	108.920.—	25,38	190.795.—	31,91	108.581.—	25,13	1.365.634.—	28,72
18.040.—	6,71	26.650.—	4,23	488.—	0,25	3.048.—	0,72	4.480.—	0,75	1.200.—	0,28	70.500.—	1,48
—	—	200.—	0,04	—	—	—	—	600.—	0,10	—	—	900.—	0,02
18.040.—	6,71	26.850.—	4,27	488.—	0,25	3.048.—	0,72	5.080.—	0,85	1.200.—	0,28	71.400.—	1,50
—	—	—	—	—	—	55.—	0,01	—	—	225.—	0,05	860.—	0,02
150.—	0,06	1.500.—	0,24	810.—	0,42	400.—	0,09	150.—	0,03	50.—	0,01	4.530.—	0,10
—	—	2.558.—	0,40	40.—	0,02	125.—	0,03	300.—	0,05	—	—	3.023.—	0,06
—	—	—	—	—	—	—	—	72.—	0,01	—	—	72.—	0,00
150.—	0,06	4.058.—	0,64	850.—	0,44	580.—	0,13	522.—	0,09	275.—	0,06	8.485.—	0,18
8.728.—	3,24	—	—	8.798.—	4,57	25.447.—	5,93	7.590.—	1,27	—	—	97.317.—	2,05
27.350.—	10,16	976.—	0,15	—	—	19.145.—	4,46	—	—	—	—	121.017.—	2,55
2.692.—	1,00	25.782.—	4,10	5.770.—	3,00	18.120.—	4,22	1.038.—	0,17	33.700.—	7,80	169.017.—	3,55
150.—	0,06	50.—	0,01	—	—	—	—	100.—	0,02	—	—	1.150.—	0,02
—	—	—	—	—	—	1.150.—	0,27	—	—	—	—	1.170.—	0,03
38.920.—	14,46	26.808.—	4,26	14.568.—	7,57	63.862.—	14,88	8.728.—	1,46	33.700.—	7,80	389.671.—	8,2

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Peatükk V.										
MAAVALITSUSE ETTEVOTTED.										
1. Põllumajand. ettevõt. ülejäägid	1.542.—	0,32	7.442.—	2,12	—	—	—	—	1.400.—	0,23
2. Tööstusliste ettev. ülejäägid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Äriliste ettevõtete ülejäägid	—	—	—	—	—	—	1.113.—	0,38	—	—
Peatükk V kokku	1.542.—	0,32	7.442.—	2,12	—	—	1.113.—	0,38	1.400.—	0,23
Peatükk VI.										
KULUDE TASU.										
1. Sotsiaal-adm. alal	603.—	0,12	—	—	—	—	—	—	1.297.—	0,21
2. Hariduse alal	—	—	810.—	0,23	—	—	—	—	—	—
3. Tervishoiu alal	421.—	0,09	—	—	350.—	0,08	200.—	0,07	—	—
4. Hoolekande alal	6.120.—	1,27	—	—	5.375.—	1,13	3.000.—	1,03	12.425.—	2,05
5. Põllunduse alal	214.—	0,04	2.951.—	0,84	—	—	1.570.—	0,54	—	—
6. Teedekapitali alal	—	—	310.—	0,09	—	—	—	—	—	—
7. Maavalitsuse alal	—	—	10.—	0,00	—	—	—	—	950.—	0,16
8. Maaposti korrald. alal	—	—	4.000.—	0,14	—	—	—	—	—	—
9. Autojuhtide eksamid	—	—	—	—	—	—	150.—	0,05	—	—
Peatükk VI kokku	7.358.—	1,52	8.081.—	2,30	5.725.—	1,21	4.920.—	1,69	14.672.—	2,42
Peatükk VII.										
TOETUSED.										
1. Riigilt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peatükk VII kokku	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peatükk VIII.										
MITMESUGUSED TULUD.										
1. Eelarvete ülejäägid	2.297.—	0,48	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Juhuslikud tulud	1.500.—	0,31	192.—	0,05	400.—	0,08	200.—	0,07	337.—	0,06
3. Vana võlga tagavarakapitalist	—	—	—	—	1.418.—	0,30	—	—	—	—
Peatükk VIII kokku	3.797.—	0,79	192.—	0,05	1.818.—	0,38	200.—	0,07	337.—	0,06
Korralised tulud kokku	188.433.—	39,10	173.600.—	49,49	178.437.—	37,64	144.768.—	49,75	226.413.—	37,31
ERAKORRALISED TULUD.										
1. Kinnisvarade müümine	—	—	—	—	—	—	—	—	1.775.—	0,02
2. Toetused	—	—	—	—	—	—	—	—	4.205.—	0,70
3. Laenud	—	—	—	—	25.000.—	5,27	40.000.—	13,75	—	—
4. Antud laenude arvel tagasimakud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Erikapit. ja fondide kasutamine tagasimaksuta	2.000.—	0,41	—	—	—	—	—	—	—	—
Erakorral. tulud kokku	2.000.—	0,41	—	—	25.000.—	5,27	40.000.—	13,75	5.980.—	0,99
Korralised ja erakorralised tulud kokku	190.433.—	39,51	173.600.—	49,49	203.437.—	42,91	184.768.—	63,50	232.393.—	38,30
TEEDEKAPITALI TULUD.										
1. Maksud	87.402.—	18,14	54.013.—	15,40	51.138.—	10,78	30.387.—	10,44	46.821.—	7,71
2. Maanteede päraldiste tulud	—	—	—	—	82.—	0,02	600.—	0,21	—	—
3. Toetused	190.252.—	39,48	123.058.—	35,08	200.135.—	42,21	75.153.—	25,83	327.124.—	53,91
4. Mitmesugus d tulud	13.852.—	2,87	100.—	0,03	19.347.—	4,08	50.—	0,02	500.—	0,08
Teedekapital. kogutulud	291.506.—	60,49	177.171.—	50,51	270.702.—	57,09	106.190.—	36,50	374.445.—	61,70
Tulude kogusumma	481.939.—	100%	350.771.—	100%	474.139.—	100%	290.958.—	100%	606.838.—	100%

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1.519.—	0,56	4.885.—	0,78	150.—	0,08	710.—	0,16	4 277.—	0,71	5.457.—	1,26	27.382.—	0,58
—	—	—	—	—	—	—	—	2.920.—	0,49	3.798.—	0,88	6.718.—	0,14
—	—	—	—	—	—	—	—	3.195.—	0,53	—	—	4.308.—	0,09
1.519.—	0,56	4.885.—	0,78	150.—	0,08	710.—	0,16	10 392.—	1,73	9.255.—	2,14	38.408.—	0,81
1.446.—	0,54	3.102.—	0,49	—	—	—	—	150.—	0,02	300.—	0,07	6.898.—	0,15
5.80.—	0,21	672.—	0,11	685.—	0,36	340.—	0,08	—	—	500.—	0,11	3.587.—	0,08
1.285.—	0,48	637.—	0,10	460.—	0,24	750.—	0,17	—	—	1.350.—	0,31	5.453.—	0,11
120.—	0,04	3.150.—	0,50	3.645.—	1,89	—	—	10.150.—	1,70	5.556.—	1,29	49.541.—	1,04
—	—	—	—	300.—	0,16	—	—	—	—	—	—	5.035.—	0,11
—	—	—	—	700.—	0,36	—	—	—	—	—	—	1.010.—	0,02
750.—	0,28	1.890.—	0,30	50.—	0,02	10.—	0,01	—	—	192.—	0,05	3.852.—	0,08
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.000.—	0,08
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150.—	0,00
4.181.—	1,55	9 451.—	1,50	5.840.—	3,03	1.100.—	0,26	10 300.—	1,72	7.898.—	1,83	79.526.—	1,67
5.000.—	1,86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.000.—	0,10
5 000.—	1,86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.000.—	0,10
—	—	23.849.—	3,79	—	—	17.830.—	4,16	—	—	—	—	43.976.—	0,93
212.—	0,08	1.000.—	0,16	500.—	0,25	750.—	0,17	4.680.—	0,78	170.—	0,04	9.941.—	0,21
—	—	—	—	2.113.—	1,11	—	—	—	—	—	—	3 531.—	0,07
212.—	0,08	24.849.—	3,95	2.613.—	1,36	18.580.—	4,33	4.680.—	0,78	170.—	0,04	57 448.—	1,21
130 942.—	48,67	304.634.—	48,40	79.969.—	41,53	196.500.—	45,86	23 497.—	38,54	161.079.—	37,28	2.015.572.—	42,39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.775.—	0,04
8.000.—	2,98	2.250.—	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	14.455.—	0,30
1.250.—	0,46	—	—	10 000.—	5,20	30.000.—	6,99	—	—	50.000.—	11,57	156.250.—	3,29
—	—	485.—	0,08	—	—	—	—	—	—	—	—	485.—	0,01
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000.—	0,04
9.250.—	3,44	2.735.—	0,43	10.000.—	5,20	30.000.—	6,99	—	—	50.000.—	11,57	174 965.—	3,68
140.192.—	52,11	307.369.—	48,83	89.969.—	46,73	226.800.—	52,85	230.497.—	38,54	211.079.—	48,85	2.190.537.—	46,07
37.749.—	14,03	95.610.—	15,19	24.095.—	12,51	46.097.—	10,74	121 885.—	20,38	59.378.—	13,74	654.575.—	13,76
270.—	0,11	2.278.—	0,36	50.—	0,03	320.—	0,07	—	—	600.—	0,14	4.200.—	0,09
89.248.—	33,18	223.162.—	35,46	78.423.—	40,73	155.249.—	36,19	242 990.—	40,63	159 536.—	36,93	1.864.230.—	39,21
1.540.—	0,57	1.000.—	0,16	—	—	634.—	0,15	2.665.—	0,45	1.486.—	0,34	41.174.—	0,87
128.807.—	47,89	322.050.—	51,17	102.568.—	53,27	202.300.—	47,15	367 540.—	61,46	221.000.—	51,15	2.564.279.—	53,93
268 999.—	100%	629.419.—	100%	192.537.—	100%	429 100.—	100%	598 037.—	100%	432.079.—	100%	4.754.816.—	100%

jätta tahaplaanile. Imelikud on arusaamised, — kui riigi ja rahvamajandus on raskustesse sattunud, siis veeretatakse süü ainult maaomavalitsustele, tahetakse neid tuua ohvriks.

Ja lõpuks peab tähendama, et maakonnanõukogu — vallavanemate konverentsid — pole enam esinduskogu, vaid arusaamatus kõige puhtamal kujul. Põhiseadus näeb valimisviisiks ette otsekoheste valimise. Valla esindaja — vallavanem maakonnanõukogus ei ole enam otseselt valitud, seega vallavanematest koosnev „nõu-

kogu“ ei ole enam omavalitsuse esinduskogu.

Näib et see kava, mis ametlikult poolt väljatöötatud kavadest vist seitsmes — ei jää veel viimaseks.

Tuleb ikkagi lõpptulemusena leppida Maaomavalitsuste liidu ajutise ümberkorraldamise kavaga, sest paremat ja targe- mat kava pole senini veel suudetud teha.

Kohtu- ja siseministeeriumi viimane kava on „vanitas, vanitatum et omnia vanitas“.

Kas majaraamatute sisseeadmine on valdades vajaline?

Viimastel päevadel on ootamatult jõudnud riigikogu komisjoni Isikutöestamise ja liikumise seaduse muutmise seadus, mille olulisem osa on 1. juulist 1930. a. valdades kaotatud majaraamatute sisseeadmine ja vallavalitsustes registreerimine. Seaduse põhjenduseks tuuakse ette, et seda nõuavad vallavalitsuste tegelased, on vajaline elanikkude liikumise kontrolli mõttes, hoolekande kohustuse ja maksude määramisel, kaitseväge kohusliste arvestamisel jne. Need motiivid paistavad nende ridade kirjutajale kui asjaajamise tegelikule juhile ühes suuremas vallas täiesti otsituina ja mitte kaaluvaina. Tõsi — 1930. aastal, kui Isikutöestamise ja liikumise seadus valdades majaraamatute pidamise ja elanikkude registreerimise vallavalitsustes kaotas olid mõned valla-sekretärid küll hämmastanud, kuidas tulevikus asjaajamine võimalik oleks ilma elanikkude registratuurist ammutatavate andmeteta. Kuid peale mõningate seaduste ja määruste kohaldamist uue olukorraga vaikisid need hääled ja leiti uus olukord olevat küllalt otstarbekohane. 1932. a. novembris Viljandis peetud valla-sekretäride seltsi üleriiklikul nõukogu koosolekul, kus arvukalt esitatud olid kõik maakonnad, tunnistati praegune olukord täiesti otstarbekohaseks. Üksmeelselt on neid küsimusi korduvalt arutatud sama seltsi osakondade koosolekul ja ikka samale seisukohale jõutud. Imelik, kust on tulnud need vallaomavalitsuste tegelased, kes nüüd vana korra maksmapanekut nii tungivalt nõuavad.

gelik elu lähemalt kolme aasta jooksul on näidanud, täiesti võimalik ilma majaraamatuteta. Kui riigikogus toodi muudatuse põhjenduseks ette Pariisi — siis ei ole vald suurlinn, kus elanikud üksteise läheduses tundmatuina aastaid võivad elada, vaid valla kodanikud tunnevad pea-aegu eranditult üksteist. Iga uue elaniku ilmumine külla on juba järgmisel päeval kogu ümbruskonnale teada. On märgata, et peale elanikkude registreerimise ärajätmist politseiliselt otsitavate leidmise % suurem, kui sundregistreerimise ajal. Põhjus on ilmne. Varemalt oli vallavalitsuse elanikkude registratuur politseiametnikule vankumatu tõde, ei olnud sääli otsitavat sisse kantud — oli vastus valmis, et teda vallas ei leidu. Nüüd kontrollivad aga politseiametnikud andmeid rahva hulgas ja leitakse nii mõnigi otsitav. On ju selge, et otsitavate nimekirja satub liikuv element — juhuslikud kraavi- ja metsatöölised, laada-kaubitsejad jne. Nende registreerimine endise korra juures oli aga täiesti puudulik. Peatudes ühel kohal vaid mõne päeva, elades sageli metsades, ei kandnud keegi neid majaraamatusse ega registreerinud nad endid vallavalitsustes. Nüüd saab ja küsib politsei vastavad andmed tööde ettevõtjailt, kontrollib kauplejaid laatadel jne. Ka hoolekandekohustuse kohta tekivad vaidlused omavalitsuste vahel just sama „liikuva elemendi“ suhtes. Kuid ei ole märgata, et need vaidlused peale 1. juulist 1930. a. oleksid suurenenud, küll aga vähenenud. Maksude määramiseks on kohustatud igal aastal majaomanik vallavalitsusele sisse andma tema majas 15. detsembril elanud isi-

Liikumise kontroll, mille all tuleb mõista politseilist jälitamist, on maal, nagu te-

kute nimekirja. Samad isikud, kes 15. detsembril eelmisel aastal elanud vallas, kuuluvad maksu alla ka järgneval eelarve aastal, nagu selleks vastavad maksuseadused ja määrused kohaldatud. Kaitsevælaste kontroll ja registreerimine on senini toimunud ja toimib ka edaspidi Kaitsevæteenistuse seaduse alusel — ja on kohustatud endid registreerima kõik mehed 17—55. a. vanuses, s. o. kogu „liikuv element“. Koolikohuslaste registreerimine toimub omavalitsuste poolt maksma pandud sundmääruste alusel.

Nüüd, kus kavatsusel tööraamatu sisseadmi ne igale palgatööd otsivale kodanikule, s. o. kogu „liikuvale elemendile“, — osutub täiesti mõttetuks ja paralleelseks tööks politseiline registreerimine majaraamatute kaudu maal vallavalitsustes.

Kui aga tahetakse saada kindlaid andmeid kodanikkude kohta, mis on kestva väärtusega, siis asutagu energilisemalt perekonnakirjade sisseseadmise teostamisele omavalitsustes, mis loob omavalitsuse piirkonna elanikkude kohta kindla ja usaldusväärse andmestiku. Minu arvates võiks selle töö läbi viia kolme aasta jooksul, kui see energia, mis kulutatakse kavatsetava elanikkude registreerimise teostamisel kulutatakse vallavalitsustes perekonnakirjade sisseseadmisele.

Kokkuvõttes peab ütleva, et kavatsus majaraamatuid ja elanikkude registreerimist sisse seada ei too nimetamisväärseid paremusi, ega täida temale pandavaid lootusi. Otstarbekohase korralduse juures on võimalik kõiki andmeid saada praeguse korra juures ja kui sellele lisaks tuleb veel tööraamat palgatööd otsivale „liikuvale elemendile“, kui energiliselt jätkatakse perekonnakirjade korraldamist kõigis omavalitsusis, siis on seisukord elanikkude liikumise kontrolli suhtes paari aastat pärast ideaalne.

Kavatsetav majaraamatute registreerimise kord koormaks vallavalitsuse kantseleisid otstarbetu tööga, mille all loov töö kindlasti kannataks ja mõneski vallas, kus rahva liikumine elav, ei pääseks mööda lisatööjõudude palkamisest. Kantselei ku-

lud tõusevad paratamatult. Et valla eelarved nii kui nii hädavaevalt otsotsaga kokku saadakse isikumaksu tugeva pingel all, siis on uute kulude juurde tekitamine seadustega valdade rahanduse ummikusse ajamine. Kui mõni üksik maksuvõlgnik peaks rohkem kätte saadama, siis nüüdsel tööpuuduse ajal võib ta käest saada ainult maksujouetuse akti, nagu see juhuslikkude rändtöölise kohta tavaline. Veel koormavam on majaraamatute pidamine põllupidajatele kui vallavalitsustele. Tuleb sugulane linnast suvel heinaajaks mõneks päevaks maale külla, võetakse naaberkülast või talust mõneks päevaks tööline heinamaale — võta ja raiska päev, et seda sündmust vallavalitsuses registreerida. Lahkub ta — jälle raiska päev. Läheb popsnik ehk kalur mõneks päevaks välja tööd otsima — jälle käik vallamajja ja tuleb mõne päeva pärast tagasi — samuti käik.

Kas seaduse autorid on mõelnud ka neid sadasid-tuhandeid ja miljoneid tööpäevi, mida maaelanikud peavad raiskama mittemidagi kasuandva seaduse § täitmiseks.

Enne kui Isikutööstuse ja liikumise seaduse muutmist riigikogus lõpulikult otsustada, kuulatagu ära ka peale linnade ja maaomavalitsuste liitude ka vallaomavalitsuse tegelaste seisukohad. Äärmisel juhtumisel võiks juttu olla ehk majaraamatute sisseseadmisest alevikkudes ja suvituskohades, kuid valdades tooks ta ainult tühja tööd ja tüli. Lõpuks peab tähendama ka, et vene ajal maal registreerimist ei tuntud, vaid ainult praeguste perekonnaregistrite taolist hingekirja raamatu pidamist. Üksi sõjaseaduse ajal nõuti majaraamatute sisseadmist, kuid ka need karmid kindralkuberneri määrused jäid ainult paberile. Tegelik elu kasvab eluvõrastest määrustest üle ja mööda.

Vallasekretär.

Toimetuse märkus: Andsime käesolevale artiklile ruumi vaieluse korras, kuma vallaomavalitsuste eneste tegelaste hulgast on kuuldavale tulnud ka hoopis vastupidiseid töökspidamisi.

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 28. märtsil 1933. a. Tallinnas, Liidu büroo ruumes.

Koos on 6 juhatuse liiget.

§ 1.

Kohtu- ja siseministeriumi poolt on

saadetud Liidule seisukoha võtmiseks Tuletõrje Liidu palve tuletõrje ühingute löbustusmaksust vabastamise asjus.

Otsustatakse Kohtu- ja Siseministeriumi kiri ühes Tuletõrje Liidu juhatuse palvega saata edasi maavalitsustele seisuu-

koha võtmiseks ja iga maavalitsuse poolt oma äranägemise järele otsustamiseks.

§ 2.

Järva maavalitsuse poolt on edasisaadetud Väinjärve vallavolikogu otsus riigimaksude sissenõudmise lisarahade kaotamise asjus, ning palutakse Liitu samme astuda lisarahade kaotamiseks.

Kuna varem on Liidu poolt juba märgukiri esitatud nimetatud lisarahade kaotamise asjus, siis otsustatakse saata edasi Väinjärve vallaval. kiri Kohtu- ja siseministeeriumile ja veel kord tähelepanu juhtides lisaraha kaotamise vajadusele.

§ 3.

Riidaja vallaval. poolt on pööratud Liidu poole palvega, et Liit omalt poolt kaasaaitaks, et vallavalitsusele omavalitsuse maaga varustamise seaduse alusel Riigimaadeameti poolt lubatud maad üleantaks, millise üleandmisega Riigimaadeamet aga põhjendamatult viivitab.

Selles asjas otsustatakse asi lasta ettekanda peasekretär Vellneri poolt Põllutöoministrile ja ühtlasi paluda ministrit, et küsimus kiirelt otsustataks.

§ 4.

Kloostri v/v. poolt on pööratud Liidu poole palvega, et tõstetaks valla kantseleimaks 9 sendilt 25 sendile maksu ümaraks tegemise mõttes ja ühtlasi vallaomavalitsuste tulude suurendamise eesmärgil.

Otsustatakse saata Kohtu- ja siseministeeriumile märgukiri, et küsimus võetaks kaalumisele ja omavalitsuste kantseleimaks tõstetaks 9 sendilt 20 sendile ja põhjendada nimetatud palvet sellega, et ka riik on viimasel ajal eriti tõstnud tempelmaksu määre, teiseks aitab see väiksel suurendada ka vallaomavalitsuste tulusi, mis viimasel ajal ähvardavalt kokku on kuivanud ning kolmandaks, et sellega maks muutuks ümaraks ning temaga arvestamine kergemaks.

§ 5.

Kuna Liidu esindaja dr. P. Johansonil volituse aeg omavalitsusasutiste arhiivide esindajana arhiivnõukogus on lõppenud, palub arhiivnõukogu esimees koos Linnade Liiduga Liitu korraldada uued valimised arhiivnõukogu liikme valimiseks.

Otsustatakse Liidu poolt esitada edasi arhiivnõukogu liikmeks dr. P. Johanson.

§ 6.

Jõgeva v/v. poolt on pööratud Liidu poole palvega, et astutaks samme vallavalitsusele summade tagasinõudmiseks, mis vallaval. makstud E. Panka riigi tulude arvele 1932. a. kinnisvaramaksu arvel.

Vallavalitsus põhjendab palvet sellega, et Kinnisvaramaksu seaduse muutmise alusel (RT 25 — 1932. a.) kuulub kinnisvaramaks tervelt omavalitsustele.

Otsustatakse saata Jõgeva v/v. kiri edasi Majanduseministeeriumile ning teetada v/v. palvet ka Liidu poolt, kuna uus seadus, millega riik kinnisvaramaksust enam osa ei saa, hakkas maksma 1932. a. maksuaastast.

§ 7.

Harju maavalitsus on Liidule edasi saatnud ära kirja Vääna vallavolikogu otsusest, kus palutakse samme astuda selleks, et perepoegadelt ja -tütardelt, kes tõrjuvad maksude tasumisest, oleks võimalik makse sissenõuda mingil teel ja vastavaid seadusi muudetaks.

Otsustatakse saata Vääna v/v. kiri edasi Kohtu- ja siseministeeriumile ning teetada v/v.-le, et nimetatud küsimuses on Liit varem juba mitmel korral Kohtu- ja siseministeeriumi poole pööranud ja et Liit omalt poolt katsub astuda võimalikke samme, et küsimuse lahendamine vallaomavalitsustele soovitud suunas peatselt sünnib.

§ 8.

Uus Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse eelnõu tunnistatakse üldiselt vastuvõetavaks, kuid üksikute puuduste kohta otsustatakse saata märgukiri vastavatele asutustele.

§ 9.

Kuna maavalitsustelt saadud andmed lauajuhendi kaotamise kohta valdades on väga lahkuminevad, ja Kohtu- ja siseministeeriumi poolt on väljatöötatud juhatus ekiri kirjade registreerimiseks vallavalitsustes nende registreerimise lihtsustamise suunas, siis otsustatakse jätta selle küsimuse lahendamine iga maavalitsuse enese hooleks. Ühtlasi teetada sellest ka Saaremaa vallasekretäride seltsi osakonnale.

Liidu juhatuse ja maavalitsuste esindajate ühine nõupidamine 20. aprillil 1933. a. Tallinnas, Harju maavalitsuse ruumes.

Koos olid: Liidu juhatuse liikmed H. Lauri, P. Männik, O. Pärlin, J. Sõnajalg, A. Einsehn, A. Eidenbaum, G. Püss, E. Mällo; maavalitsuste esindajad: J. Markson — Pärnumaalt, F. Trahv — Petserimaalt, K. R. Ruus — Valgamaalt, A. Siitam — Viljandimaalt, E. Rosenberg — Virumaaalt, B. Steinberg — Saaremaalt, J. Depman — Harjumaalt, K. Pajos — Virumaaalt ja A. Kohver — Võrumaaalt.

Koosolek algab kell 9.50. Juhatab Liidu esimees H. Lauri, protokollib peasekretär F. Vellner.

§ 1.

Seisukoha võtmine Maakonna seaduse eelnõu kohta.

Lühikese ülevaatega esineb Liidu peasekretär F. Vellner Kohtu- ja siseministeriumi poolt väljatöötatud Maakonna seaduse eelnõu kohta, näidates milliseid puudusi sisaldab uus eelnõu ja kuivõrt vastuvõtmatuks osutub ta omavalitsuste seisukohalt. Eelnõu taotleb puhtal kujul tsentralisatsiooni, kus maavalitsused kui omavalitsusasutused kaotatakse ja asendatakse riigi asutustega koha peal. Maakonna valitsemise asutusteks jääks maakonnavalitsus ja maakonnanõukogu. Maakonnavalitsus koosneb vastavate erialade juhatajatest — määratavatest ametnikkudest ja maakonna kõrgemast juhist maakonnavanemast, keda nimetab ametisse Vabariigi valitsus Kohtu- ja siseministri ettepanekul. Maakonnanõukogu koosneb maakonda kuuluvatest valdade vallavanematest ja alevite alevivanematest. Maakonnavalitsused ei oma iseseisvaid eelarveid ega varandusi, vaid nende kulud ja tulud lähevad läbi vastatave ministeriumide eelarvetest ja nende varandused kuuluvad riigistamisele. Kokkuvõttes — kava on täiesti vastuvõtmatu nii Liidu kui omavalitsuste seisukohalt, ega anna ka mingisugust kokkuhoidu.

Algavad läbirääkimised.

Kohtu- ja siseministeriumi poolt väljatöötatud maakonna seaduse eelnõu kohta võetakse vastu seisukoht, et see ei ole vastuvõetav omavalitsuste seisukohalt, kuna see taotleb keskvalitsuse võimupiiride laiendamist ja omavalitsuste huvide ning õiguste kärpimist. Seisukoht ühes vastavate põhjendustega ja materjalidega otsustatakse saata riigikogu rühmadele ja Kohtu- ja siseministeriumile.

Otsustatakse kirjastada Liidu poolt brošüür omavalitsuse mõtte propageerimiseks. Selle tehniline läbiviimine jääks Liidu aseesimehe P. Männiku ja peasekretär F. Vellneri hooleks. Ühtlasi moodustatakse komisjon koosseisus: Rosenberg — Virumaalt, Siitam — Viljandi- maalt, Rebane — Valgamaalt ja Kohver — Võrumaalt, kelle hoole jääks brošüüri lõpulik läbivaatamine enne kirjastamist.

Võetakse vastu seisukoht, et erilise laiema omavalitsustegelase kongressi kokkukutsumiseks ei ole praegu tarvidust, sa-

muti ei ole vajaline praegu ka Liidu nõukogu kokkukutsumine. Kui aga selgub, et väljatöötatud eelnõu kavatsetakse siiski seaduseks teha, siis tuleks kokkukutsuda Liidu nõukogu veel lõpuliku protesti avaldamiseks.

Järgneb 10. minutiline vaheaeg.

§ 2.

Seisukoha võtmine keskkooli reformi kohta.

Lühikese ülevaatega kavatsitava keskkooli reformi kohta ja Avalikkude keskkoolide seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta esineb Harju maavalitsuse liige J. Depman.

Kõneleja annab lühikese ülevaate kavatsetavast ümberkorraldusest meie keskkooli korralduses ja võrgukavas ning leiab, et kavatsatud reform on suunatud maa huvide vastu. Tuleb nõuda, et keskkoolide võrgu koondamisel ei sünniks see ainult maa-keskkoolide arvel. Ühtlasi tuleb kaalumisele võtta tänasel päeval ka reaalkoolide küsimus.

Algavad läbirääkimised.

Läbirääkimiste lõppedes võetakse vastu järgmine resolutsioon:

Keskkoolide võrgu koondamise jätkamist tuleb pidada tarvilikuks. Koondamisele või koolivõrgust väljaarvamisele võiks tulla eeskätt suuremate linnade keskkoolid, kuna seal senini koondamisi palju vähem tehtud kui maal ja väikelinnade koolivõrgus. Võrgus olevad keskkoolid tuleks ülevalpidajate suhtes korraldada nii, et maalttulevad õpilased pääseksid ühesugustel tingimustel ja võrdsetes oludes linnalastega keskkoolidesse. Hariduse- ja sotsiaalministeriumi poolt kavatsetas keskkooli reformi kavas ettenähtud realkooli tüüpi ei saa põhimõtteliselt pooldada, küll aga võiks sellega teha katseid linnades, kus jääks tegutsema peale realkooli veel gümnaasium ja kus koolitegelaste ringkondades on erilisel pooldatud realkoolide asutamine.

Ühtlasi arutatakse ka küsimust, kuidas suhtuda Hariduse- ja sotsiaalministeriumi ettepanekule maaalgkoolis õppivate esimese aasta õpilaste kahe nädalasele varem kooli ilmumise üle, millega ministerium loodab saada töö ühtlustamist ja paremat ettevalmistust.

Sõnavõtjate seisukohast selgub, et selle ministeriumi kavatsuse vastu ei ole vaidlusi, vaid leitakse see olevat otstarbekohane, peale Viljandi maavalitsuse esindaja H. Lauri, kes pooldab eelkoolide mõtet.

Arutatakse veel algkoolide klassikomplektide koondamise küsimust, kus leitakse, et selles küsimuses tuleb talitada väga ettevaatlikult ja arvestada kohaliste olu-

dega ja muude asioludega ning et seda koondamist ei saa teha mitte matemaatilise ühetaolisusega.

Koosolek lõppes kell 14.35.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 14. Vallasekretäri palga alandamisest.

Vallavolikogu kokukorra (RT 99 — 1929. a.) § 69 järgi vallasekretäri kord määratud palka ei saa vallavolikogu vähendada.

Kas saab vallavolikogu vähendada vallasekretäri palka, kui see on kõrgem maavolikogu poolt kindlaksmääratud alammäärast ja on maavolikogu peale viimast vallasekretäri palga alammäärade normeerimist vallavolikogu poolt uuesti kindlaks määratud. *T. vallasekretär.*

Vastus: Küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Vallavolikogu ei või küll alandada vallasekretäri palga alla maavolikogu poolt määratud alammäära, milline on ka seaduse mõiste ja millise sihiga on ka seaduses fikseeritud maavolikogu poolt palga alammäära kindlaksmääramine; küll aga on vallavolikogul õigus palka reguleerida selle alammäära piires. Vallavolikogu kokukorra § 69 redaktsioon ei ole õnnestunud ja seda tuleb mõista eelpool tähendatud mõttes, mis on kooskõlas ka Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise ajutise seaduse muutmise seadusega (RT 92 — 1932. a.).

Küsimus Nr. 15. Avalikkude algkoolile maa võõrandamisest.

Kuidas saab valla avalikkude algkoolile, mis asub Greeka õigeusu koguduse krundist planeeritud riigistatud krundil, kooli õue ja aia tarvis maad juure võõrandada nimetatud koguduse maast, kui kogudus seda vabatahtlikult ei müü, ehk müügi korral nõuab liiga kõrget hinda. Kõne all olevad algkool ja kogudus asuvad linna administratiiv piirkonnas, kooli krunt on praegu 0,19 ha ja koguduse krunt umbes 2 ha. Millised seadused õigustavad võõrandamist ja kuidas oleks võõrandamise käik ja seaduslik maa hind? *P. vallasekretär.*

Vastus: Maa võõrandamine ja selle kord peab iga üksiku juhu jaoks olema ettenähtud seaduses. Avalikkude algkoolide seaduses on küll ettenähtud, et algkoolil peab olema teatud maaala ja et kooli ülalpidaja on kohustatud muresema ettenähtud maaala, kuid pole ettenähtud korda — kuidas ja asutusi, kelle kaudu see võiks sündida, nagu see on ettenähtud näiteks Maanteede seaduses. Sellepärast võib see käesoleval juhul sündida üldises korras, s. o. eri seadusandliku aktiga, mille algatuseks tuleb kooli ülalpidajal pöörata hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poole. Võõrandatud maa eest tasu maksmine

sünnib maavalitsuste juures asuvas sundvõõrandavate kinnisvarade hindamise komisjonis, kus see sünnib VSK 10 k. I jao § 577 ja järgmistel alusel. Kindlat seaduslikku maa hinda ei ole seaduses ettenähtud, vaid see määratakse komisjoni äranägemise järele.

Küsimus Nr. 16. Pensioni saamise õigusest.

Palun seletust kas kodanikul, kes saksa sõjaväelaste Hiiumaale tulekul 1917. a. oktoobri kuus lastud granaadiga vigastada saanud on õigus saada toetust Ajutiste veneaegsete pensionäride toetamise seaduse alusel. Eitaval korral — kes on kohustatud temale toetust andma.

E. vallasekretär.

Vastus: Küsimusele tuleb vastata eitavalt, kuna küsimuses toodud isik ei kuulu nende hulka, kes on loetletud eelpool tähendatud seaduse ja muutmise seaduse § 1-es. Käesoleval juhul sünnib tema abistamine Hoolekande seaduse alusel üldises korras.

Küsimus Nr. 17. Toiduraha maksimisest valla arestikambris kinnipeetavatele.

Kas kõigile vallaarestikambris kinnipeetud vahialustele tuleb maksta toiduraha vaatamata sellele, kas tal toit kaasas või mitte, pealegi kui vahialune on taluomanik või maapidaja?

V. K.

Vastus: Kohtuministri määruse järele vahialuste kinnipidamise kohta vallamajade arestikambrites tuleb mõista, et vahialused on omal toidul ja ainult erandjuhtudel, kui neil kaasas ei ole toitu, korraldatakse nende toitlustamine ajutiselt valla poolt. Sellepärast, kui vahialusel oli toit kaasas või toodi see kodust järele, siis ei ole tal õigust ega alust toiduraha nõuda.

Küsimus Nr. 18. Teekohuslaste nimekirjade kirjutamisest.

Meie vallavalitsuses on kord, kus iga aasta tuleb valmistada kuni 2 teekohuslaste nimekirja ja kuna nimekiri sisaldab üksikasjalikke andmeid, siis sünnitab see vallavalitsusele palju tehnilist tööd.

Kas ei saaks maksmapanna korda, et nimekiri jääks vallavalitsusele (praegu lähevad need teemeistri kätte) ja sellest väljajätta lahtrid revisjoni märkuste kohta, kuna neid võib teha ka revisjoni raamatuse?

V. K.

Vastus: Käesoleval juhul on tegemist puht tehnilise asja korraldamisega, sellepärast küsimuse lahendamiseks tuleks pöörduda vastava maavalitsuse poole.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

T. Zimmermanni trükitööd Tallinnas, Lühike jala 4.